

Prikaz zatvorene brošure sa dvolisnicama različitih veličina

Opera za vokalno-instrumentalni
ansambl, elektroniku
i kućne aparate

NEJRA BABIĆ
HALVADŽIJA

TRI BOJE CVEKLE

Muzika i režija
IRENA POPOVIĆ DRAGOVIĆ

sr
SARAJEVSKI
RATNI TEATAR



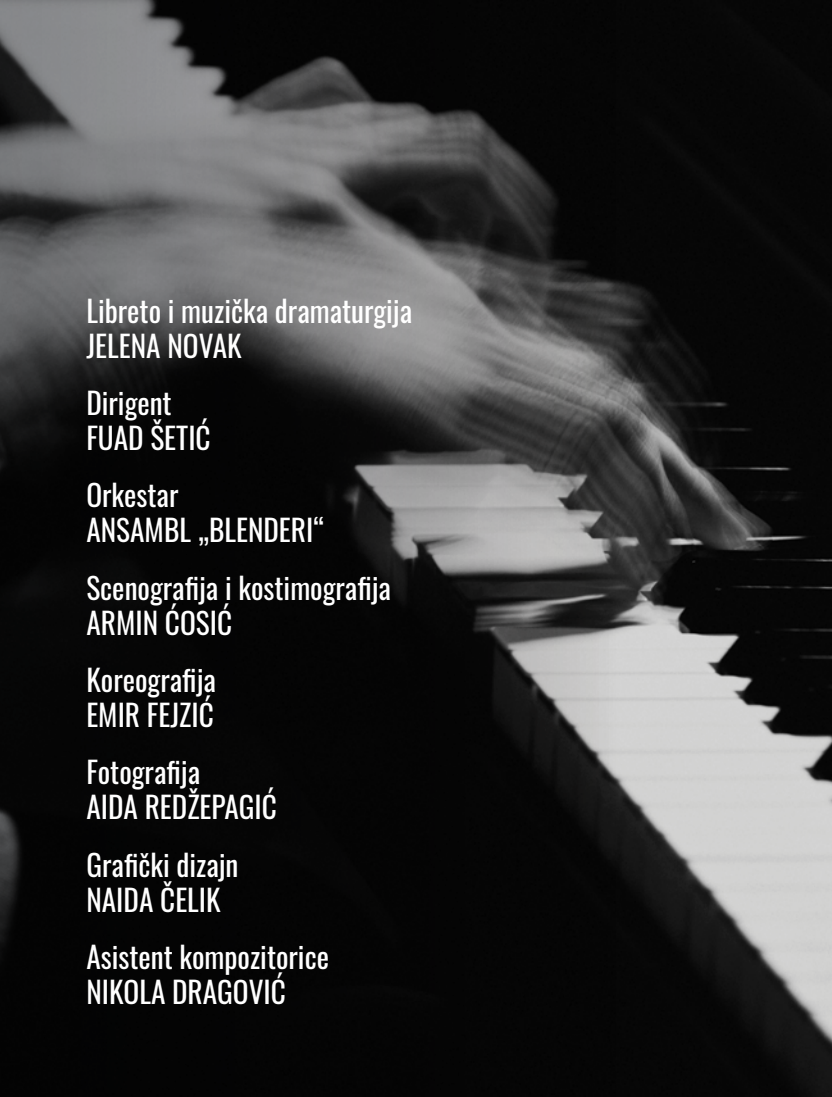
Ministarstvo kulture i sporta
Kantona Sarajevo



NEJRA BABIĆ
HALVADŽIJA

TRI BOJE CVEKLE

Muzika i režija
IRENA POPOVIĆ DRAGOVIĆ



Libreto i muzička dramaturgija
JELENA NOVAK

Dirigent
FUAD ŠETIĆ

Orkestar
ANSAMBL „BLENDERI“

Scenografija i kostimografija
ARMIN ĆOSIĆ

Koreografija
EMIR FEJZIĆ

Fotografija
AIDA REDŽEPAGIĆ

Grafički dizajn
NAIDA ČELIK

Asistent kompozitorice
NIKOLA DRAGOVIĆ

Opera za vokalno-instrumentalni
ansambl, elektroniku
i kućne aparate

TRI BOJE CVEKLE

Tekst
NEJRA BABIĆ HALVADŽIJA

Muzika i režija
IRENA POPOVIĆ DRAGOVIĆ

Uloge
ANA MIA KARIĆ
EMINA MUFTIĆ
AMILA RAVKIĆ
HANA ZRNO
MATEA MAVRAK
LIDIJA KORDIĆ
NIKOLINA VUJIĆ
SARA SEKSAN
SANJIN ARNAUTOVIĆ
ALEN KONJICIJA



SARAJEVSKI
RATNI TEATAR



Ministarstvo kulture i sporta
Kantona Sarajevo



Jelena Novak

OPERA NA RASKRŠĆU

Opera se danas peva u parkovima, u bazenima, u limuzinama na auto putevima, u fabričkim halama, na ulicama gradova, na krovovima zgrada, ispod vode, u tržnim centrima, u garažama, u napuštenim crkvama i bolnicama, na improvizovanim plažama, u virtualnoj realnosti, na stepeništima hotela, u šumama i u galerijama, na brodovima i na napuštenim prugama. Pevaju ljudi, mašine, proteze, praistorijska stvorenja, mehanizmi, životinje, roboti, led, čudovišta, deca. Pevaju sami, ali i zajedno, glasovima svojim, ali i tuđim. Opera je u proširenom polju svojih dometa, vokala, mogućnosti i očekivanja. Dok se konvencionalni operski repertoar i dalje paralelno odvija u operskim kućama i na festivalima, neki drugi i drugačiji operski svet raste van konvencionalnih granica. Na delu je postopera.

Teme su raznolike, peva se o oružanim sukobima i političkim igrama („Saveznici“ Sebastijana Rivas), o susretima političkih delegacija („Nikson u Kini“ Johna Adamsa i Petera Sellarsa), o ekološkoj drami klimatskih promena (“Knjiga vode” – Michel van der Aa), o izbegličkoj krizi („Tvrđava Evropa“ Calliope Tsoupaki, “An Opera of the World” –

Manthia Diawara), o glasu stvari koje nas okružuju “Opera of Things” Jasne Veličković, o ulasku tehnologije u ljudsko telo (“Libris Solar” Jennifer Washe), o kritičkom pozicioniranju ženskog identiteta („Poslednje devojčice“ Irene Popović i Kokana Mladenovića i “Deca” Irene Popović), itd.

Jedan od stereotipa konvencionalne opere jeste ženska pevajuća figura koja vođena inercijom ustoličenog autora, kompozitora, muškarca, na toj istoj sceni umire ili biva poništena na svakojake načine. Iz opere “Tri boje cvekle” za vokalno-instrumentalni ansambl, elektroniku i kućne aparate saznajemo o iskustvu kćerke koja se brine o majci koja je onkološki pacijent. Saznajemo o tugi, bolu, istrajnosti, ćutanju, formulisanju i izgovaranju, potrebi za imanjem glasa, suprotstavljanju i nesuprotstavljanju, i majke i kćeri. Saznajemo o tugovanju kao o procesu učenja, o njima dvema, o sebi i o drugima. Saznajemo o hrabrosti i snazi koje omogućavaju da nastavimo dalje. Saznajemo o odlascima i o opraštanju od bliskih. U nijansama je ključ.

Prolazi se kroz tri godišnja doba: Leto bez leta, Jesen pred ogledalom i Podvodna zima. Proleće nikada ne dolazi, pretekla ga je smrt. Glasovi pevaju. Tu su dijalozi sa lamentima rane muzike, svečanom suzdržanošću muzičke renesanse, mehaničkim zvukom i pulsiranjem mašina, repetitivnošću muzičkog postminimalizma. Na delu je solidarnost nijansi razolikih glasova: operskog, glumačkog, samoukog, službenog, naivnog, dečijeg, majčinskog. “Tri boje cvekle” pokazuju blistavu stranu tuge bez patetike i veličaju život čak i u momentu kad ga smrt preuzima.

Razgovor Irene Popović Dragović
i Jelene Novak

OPERA PLIVA PRSNO

Zašto pevati danas? Šta se desi sa tekstom, radnjom, glasom dramskog teatra kad počne da se peva? Zašto je pevanje potrebno danas?

U dramskom teatru je često ono što je sročeno previše realno i blisko, a pevanjem dobijamo preko potrebnu distancu i možemo da kažemo sve ono što želimo, a ne smemo. Pevanje je sloboda i mogućnost da sa sigurne udaljenosti kažeš ono što možda u realnoj zoni ne smeš. Pevanje stvori luksuz: zaštićen si od komunikacije koja je svojstvena realnom. Ja teško komuniciram stvari koje su vezane za svakodnevni život. Pevanje je, u stvari, moj govor.

Koje su tvoje inspiracije iz sveta savremene opere?

Ima refleksija svega onoga na čemu sam odrasla.

Najveće inspiracije su mi žene koje glasovno čine svašta, i to su njihove normalnosti.

Pre svega

Meredith Monk i

Laurie Anderson, svaka

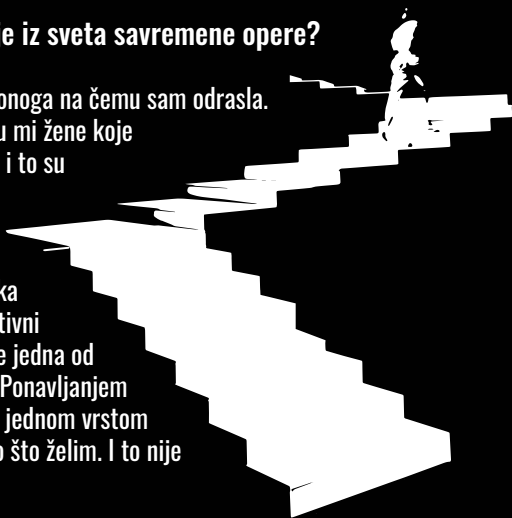
u svom žanru. Repetitivni

jezik Philipa Glassa je jedna od

osnovnih inspiracija. Ponavljanjem

reči koje su mi bitne, jednom vrstom

mantre, postizem ono što želim. I to nije



iz koda minimalizma, već iz koda ritualnog. Unapred ekonomišem materijalom. Taj način pevanja bez obzira što je operni ima i elemente ritualnog, što je opet vezano za tradiciju. Ali ne lokalnu tradiciju, nego za ritual kao takav.

Tvoja prva opera je Mocart, Luster Lustik. Osvetli nam perspektivu nastanka tvojih raznih opera.

Mocart, Luster, Lustik ima fragmentarnost libreta. To su izmišljena pisma Mocartu. Bavila sam se figurom koja mi je u detinjstvu bila uzor dok sam tražila sopstveni umetnički put. Zaključno sa mojim studijama u Salzburgu sam želela da napravim omaž Mocartu. Ali i da ukažem na mogućnost da su to nebitna pitanja. Već nakon toga sam se vratila razmišljanjima o ličnim slobodama, više nego društvenim refleksijama. Tako me na primer u operi Tri boje cvekle interesuje više pitanje ličnih sloboda, a ne toliko pitanje položaja žena u društvu. U mojoj prethodnoj operi Deca je ta tema nekako intimnija, a u Tri boje cvekle je još ličnija jer se bavi pitanjima koja me trenutno zanimaju. U Mocartu je bilo i to pitanje upotrebe rok benda - Kanda, Kodža i Nebojša - na sceni. U ovom slučaju na sceni nema benda, ali ima blendera.

Kroz mnogobrojne pozorišne predstave za koje si pisala muziku si postepeno uspevala da pomeriš granice onoga kako i zašto se na pozorišnoj sceni peva, i kakvu i koliku ulogu muzika igra u pozorištu. Tako je došlo i do saradnje sa rediteljem Kokanom Mladenovićem na operi Poslednje devojčice. Zatim se otvorio put ka delima koje si i komponovala i režirala – opera u sedamnaest pesama Deca na libreto Dimitrija Kokanova, a prema istoimenom romanu Milene Marković, dečija opera Music Box i sada opera Tri boje cvekle za vokalno-instrumentalni ansambl i kućne aparate.

U Deci, Music Box-u i Cvekli moja uloga je drugačija jer sam i unutar dela, kao kompozitorka, i van njega, kao rediteljka. Ja postavljam delo

iz zvuka. Biti spolja i iznutra nije jednostavno. Mene interesuje da delo pre svega bude zanimljivo u muzičkom smislu. Preuzimanje te dve funkcije istovremeno mi daje mogućnost odluke. Takav teatar je moj san. Odluka, ali ne iz pozicije vlasti, nego iz pozicije razumevanja.

O čemu je opera *Tri boje cvekle*?

O slobodi i spoznaji da život programiraju rani kodovi, bliski ljudi koji te osnažuju i oblikuju za život. Verujem da bolesti ne nastaju toliko zbog uticaja sredine. Problem nastaje jer se taj neko nije osnažio da zna da kada ima problem, ne treba unedogled da jede smoki, na primer. Ova opera nije kritika ženama zbog neredovnih odlazaka na preventivne preglede. Reč je o spoznaji da je taj život takav jer su me tako naučili, ili me nisu naučili. Ova opera osnažuje žene da vole sebe, u kakvom god stanju da su. Ne bi trebalo da zaboravimo šta mi sebi želimo. Nejra u tekstu kaže: Mama nije umrla od raka, nego od onoga što nije rekla i to je istina. Mene to delo duboko pomera jer rezonira sa mnom i sa mojim okruženjem, mojom porodicom, decom, i zato je važno. Ova opera nežno skreće pažnju na to da je život sa one strane, u nečemu što voliš da radiš, a ne u nošenju kesa iz prodavnice. Ta kesa je metafora moranja, a ne moraš ništa.

Kakav je operski glas *Tri boje cvekle*?

Taj glas je blizak, a blisko podrazumeva da tu operu može svako da sluša. Ona na jedan nepretenciozan način peva o svemu onome što ne smemo da kažemo. On je i hrabar. Ali nije hrabar sa pesnicom, nego je to hrabrost gde stojiš u svom svom gabaritu u smislu krive kičme, povijenih nogu, sisa koje vise, ali stojiš. To je žena svesna svog bića. Opera je dekonstruisana. Ona je na stepenicama, ali često siđe među narod i pliva prsno. Ovde se opera još više igra glasovima, još više učestvuje i još manje se boji da bude obična. Operski sistem tu reflektuje životni sistem.

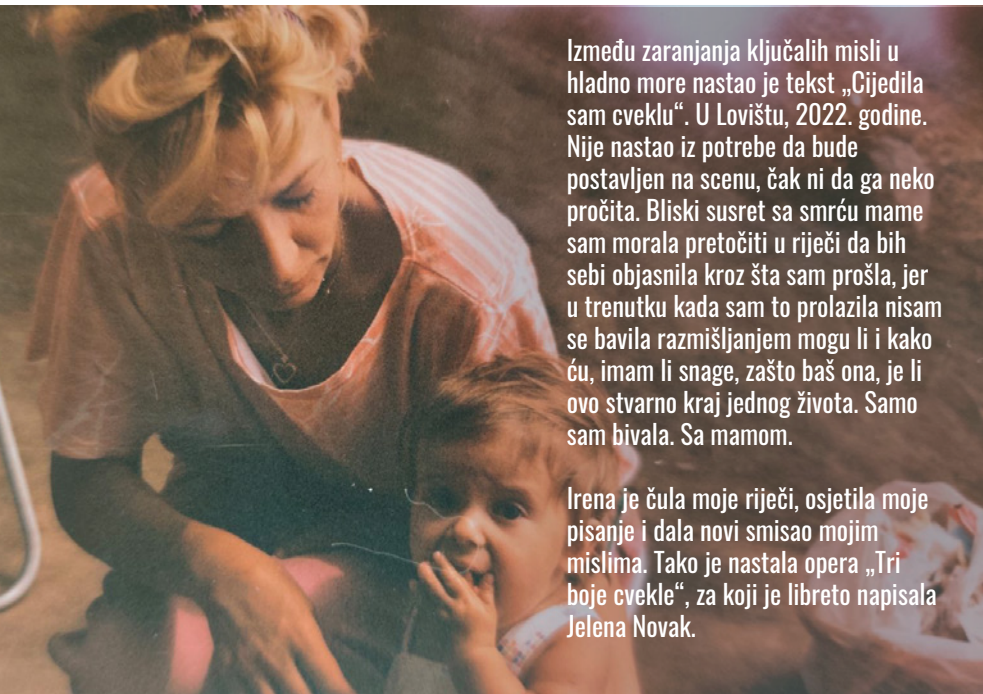
Šta rade aparati i mašine?

Oni nas melju. Videćemo da li će da pobede ljudski glas. Mogućnost da nebitni deo životnog prostora postane umetnost je zanimljiva. Radeći kućne poslove ja u spravama sa kojima se pritom susrećem često čujem instrumente. Inspiracija je odatle. Kupujemo skupe mašine kako bismo se lečili. Zdravlje je roba. Mašina kao giljotina i kao uteha. Postoji bipolarnost – popijemo sok da bi bili zdravi kupujući mašinu na rate koje će nam upropastiti budžet, to je krug koji melje. A suština problema leži u odrastanju. Ova opera je spoznajna. Nije bitno šta jedemo, nego zašto jedemo. Kad popiješ sok misliš da si bolje, ali i dalje krvariš onom unutarnjom ranom koju ti je napravio bliski, neko ko ti nije rekao: takav si, kakav si i nije bitno šta drugi misle. Ova opera se na human način bavi ličnim slobodama i omogućava distancu za sagledavanje stvari iz drugačije perspektive.



Nejra Babić Halvadžija

PROLJEĆE POČINJE ČETVRTOG APRILA



Između zaranjanja ključalih misli u hladno more nastao je tekst „Cijedila sam cveku“. U Lovištu, 2022. godine. Nije nastao iz potrebe da bude postavljen na scenu, čak ni da ga neko pročita. Bliski susret sa smrću mame sam morala pretočiti u riječi da bih sebi objasnila kroz šta sam prošla, jer u trenutku kada sam to prolazila nisam se bavila razmišljanjem mogu li i kako ću, imam li snage, zašto baš ona, je li ovo stvarno kraj jednog života. Samo sam bivala. Sa mamom.

Irena je čula moje riječi, osjetila moje pisanje i dala novi smisao mojim mislima. Tako je nastala opera „Tri boje cvekle“, za koji je libreto napisala Jelena Novak.

Mama nije dočekala proljeće, preselila je u aprilu. Četvrtog aprila na sceni SARTR-a će deset najljepših glasova pjevati za moju mamu. Pjevati će o njoj, za nju, za sebe, za svoje mame, za one mame koje su sada na onkologiji, za one koje nikada nisu pjevale sebi i o sebi. A trebale su i trebaju, jer to su hrabre žene sa velikim srcima, nježnim pogledima i snažnim rukama. Njihov glas je nekada nečujan a imaju toliko toga za reći. Ali zato sada Ana, Hana, Amila, Matea, Lidija, Minka, Sanjin, Sara, Nikolina i Alen pjevaju za sve njih.

Zbog njih deset koji me svojim očima sa scene svakodnevno grle ja osjećam svu snagu pozorišta. Svi saradnici, autori, ansambl, dirigent, orkestar - svi oni su svojom iskrenošću i odnosu prema svom poslu učinili da osjećam samo zahvalnost što su učestvovali u davanju glasa mojoj mami. Nikada im se neću moći dovoljno zahvaliti. Sa svima njima Mama je ipak dočekala proljeće, četvrtog aprila.



ONI VIŠE NISU

Roditelji koji umiru
Nisu roditelji
Oni su djeca
Moraju se grliti
Mora im se tepati
Mora im se govoriti
Proći će
Još samo ovaj zalogaj
Još samo jedan
Nemoj se bojati
A kada te ti roditelji pitaju
Zašto sam zaslužio ovakav kraj?
Pravi se da ne čuješ
I idi brzo napolje
Zovi nekoga kome možeš reći
Ja više ne mogu
I nemoj više moći
Taj dan
Sutra ćeš moći
A bar danas
Eto više ne moraš





Šef tehnike: DAMIR FAZLAGIĆ
Inspicijent: GORAN FILIPOVIĆ
Marketing: NATALIA DMITRIEVA
Dizajn svjetla: NEDIM PEJDAH
Rasvjetljivač: MEHO BEČIROVIĆ
Majstor videa: DŽANI DIMOVSKI
Majstor tona: DANIJEL JURIŠIĆ
Tonski snimatelj: AMMAR JAŽIĆ
Majstor scene: NURKO OPRAŠIĆ
Šminka: SANELA ALIČKOVIĆ
ČATOVIĆ
Garderoba: MERSIHA HASEČIĆ
Dekorateri: BAJRO KRUPALIJA,
EMIR ŠABIĆ
Rekvizita: SEVDA OPRAŠIĆ
Nabavljač: ELVIS SIJARIĆ
Izrada scenografije: SULEJMAN TRAKO, XY
D.O.O. VISOKO, ISMET BABIĆ
Izrada kostima: ASIMA KARIĆ, KROJAČKI
SALON „ZLATNA NIT“ – MELIHA BORČAK, SENA
RAHMANOVIĆ, BISERA KATANA
Spremačice: SENIJA MUJAK, HADŽIRA BEČIROVIĆ

Producenti:

MAJA SALKIĆ BURAZEROVIĆ, ISHAK JALIMAM

Direktorica: MAJA SALKIĆ BURAZEROVIĆ

Marketing: NATALIA DMITRIEVA

Pravna služba: NERMIN KLAPUH

Računovodstvo: MEDINA AGANOVIĆ

Sekretar: JASMINA MEŠIĆ

Blagajnik: ARMIN LEKIĆ



SARAJEVSKI RATNI TEATAR - SARTR

Gabelina 16, Sarajevo

+387 33 664 070

sartrinfo@sartr.ba

sartr.ba

Sezona 2024/25